

Kielisillan rakentamista 1980-luvulla – Lähivertailua ja Lähivertailuja

Yhteishankkeen suunnittelua

Maaliskuussa 1982 Joensuun korkeakoulun suomen kielen ainelaitokseen tuli Tampereen yliopistosta professori Heikki Paunosen ja tutkija Valma Yli-Vakkurin allekirjoittama kiertokirje, jossa tiedusteltiin halukkuutta osallistua suomen ja viron lauseopillisen tutkimushankkeen suunnitteluseminaariin. Seminaari oli määrä toteuttaa huhtikuun jälkipuoliskolla Helsingin yliopiston eläintieteellisellä tutkimusasemalla Tvärminnessä, ja osallistujiksi ajateltiin “lauseopin, morfologian ja semantiikan tutkijoita, viron kielen opettajia ja kieltä taitavia viron kielen ystäviä, jotka haluaisivat edistää projektia”. Lisäksi kaavailtiin parin kontrastiivisen kielentutkimuksen asiantuntijan mukanaoloa. Paunonen ja Yli-Vakkuri saivat hankkeen ideointiin arvokasta tukea työtoveriltaan, yliopistossa viron lehtorina toimineelta Ellen Uuspölldelta. Suomalaisvirolaisen tutkimushankkeen taustalla olivat epäviralliset keskustelut, joita oli käyty Turussa viidennen kansainvälisen fennougristikongressin yhteydessä elokuussa 1980.

Tvärminnessä järjestettyyn kaksipäiväiseen suunnitteluseminaariin osallistuivat kontrastiivisen kielentutkimuksen asiantuntijoina hankkeelle teoreettista taustaa luoden Raija Markkanen ja Kari Sajavaara. Virolaisista esitelmöijistä Ellen Uuspöld tarkasteli kotimaansa lauseopillista ja Haldur Öim 1970-luvun sana- ja lausesemanttista tutkimusta. Paul Kokla puolestaan käsitteli viron kielen syntaksin opettamista suomalaisille. Omassa esitelmässäni paneuduin suomen ja viron morfologisiin eroihin.

Tvärminnessä olivat tietysti keskeisiä puheenvuorot, joissa kaavailtiin tutkimushankkeen toteuttamista. Niiden perusteella ilmeni, että syntaksiin rajoittuva näkökulma oli syytä laajentaa koskemaan koko kielioppia. Samoin todettiin, että tutkimuksessa olisi erotettava kaksi osakokonaisuutta: 1) suomen ja viron rakenteellinen vertailu sekä 2) oppimisvaikeuksiin liittyvä virheanalyysi. Toimintamuotoihin kuuluivat muun muassa yhteiset, vuorovuosin Suomessa ja Virossa järjestettävät seminaarit. Virheaineiston keruusta huolehtisivat lähinnä Suomen yliopistoissa toimivat vierailevat viron kielen lehtorit; meiltä Vieroon lähetettyjä suomen kielen lehtoreitahan ei tuolloin vielä ollut, vaan siellä opetettiin suomea virolaisin voimin.

Suunnitteluseminaarin evästysten pohjalta kontrastiivisen tutkimushankkeen alkuaikojen vastuullinen johtaja Valma Yli-Vakkuri ja Heikki Paunonen kävivät Virossa neuvottelemassa tallinnalaisten ja tarttolaisten kielentutkijoiden kanssa. Seminaarin ja neuvottelujen yhtenä tuloksena oli, että projekti haluttiin – yhteistyön helpottamiseksi ja varmistamiseksi – saada mukaan Suomen ja Neuvostoliiton välisen tieteellis-teknillisen yhteistoimintakomitean tutkimusohjelmaan. Tutkimushankkeen nimeksi vakiintui **Suomen ja viron kieliopillinen vertailu**, ja ensimmäisen kerran TT-komitea otti sen vuosia 1984–85 koskevaan pöytäkirjaansa. Alkuvaiheessa yhteisseminaareja sekä maassamme järjestettyjä virheanalyysiseminaareja rahoitettiin Suomen Akatemialta saadulla tuella.

Omat lähivertailuharrastukset alkavat

Olin keväällä 1971 mennyt Joensuun korkeakouluun (vuodesta 1984 Joensuun yliopisto) hoitamaan suomen kielen lehtoraattia, johon kuului suomen kurssien ohella myös viron opettaminen, korkeakoulussa kun ei ollut viron kielen tunteja riittävästi syntyperäisen lehtorin palkkaamiseksi. Oppikirjatilanne ei tuolloin ollut kehuttava: saatavilla oli vain Lauri Kettusen vanhan *Eestin kielen oppikirjan* uusien painosten lisäksi muutamia lähinnä matkailijoille tarkoitettuja oppaita, joihin

sisältyi suppeahko valikoima keskeisiä, turistille hyödyllisiä viron sanoja ja sanontoja.

Tilanne ei paljon kohentunut, kun 1975 ilmestyi suomalaisten lisääntyneen viron opetuksen ja harrastuksen tarpeisiin Eduard Väärin *Viron kielen oppikirja*, joka oli laadittu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimeksiannosta. Jouduin kirjoittamaan teoksesta varsin kriittisen arvostelun (*Virittäjä* 4/1977), sillä siinä olisi kaivattu parempaa kontrastiivista lähestymistapaa, paneutumista suomalaisille vaikeisiin lähikielen piirteisiin. Väärä kuitenkin tuli vasta seuraavana vuonna vierailevaksi lehtoriksi opettamaan suomalaisia. Harmillisinta oli kuitenkin, etenkin kun teos oli kielen oppikirja, ylenpalttinen painovirheiden määrä, mikä kertoi huolimattomasta, varmaankin tekijästä riippumattomasta toimitustyöstä.

Seuraava viron oppikirja, Toivo Kuldseppin ja Tõnu Seilenthalin *Mõnda Eestist* (1980) sisälsi käyttökelpoisia lukukappaleita, mutta ohuehkossa teoksessa jäi kielioppiseikkojen käsittely väistämättä suppeaksi. Huomattavaa kohennusta viron kielen oppikirjavalikoimaan toi vasta Reet Kasikin vuonna 1991 julkaistu *Hakkame rääkimal!*, josta sittemmin otettiin lisääntyvän opetuksen tarpeeseen useita painoksia. Tekstien sisällöt oli valittu huolella, ja kielioppiasioiden käsittely oli kontrastiivinen. Teos perustuikin tekijänsä monivuotiseen kokemukseen suomalaisten opettamisessa.

Koska oppikirjatilanne oli siis 1970- ja vielä 1980-luvulla varsin ongelmallinen, on selvää, että yliopistoissa jouduttiin viron kielen opetuksessa turvautumaan opettajien itse tekemiin kielioppi-, teksti- ja harjoitusmonisteisiin. Itse laadin Joensuussa monisteita varsinkin niistä kielioppiseikoista, jotka olivat tärkeitä viron ja suomen erojen kannalta. Työn myötä alkoivat omat lähivertailuni. Virolaisena apuneuvona oli lähinnä Johannes Valgman ja Nikolai Remmelin melko tuore käsikirja *Eesti keele grammatika*. Kiinnostuksella seurasin keskustelua, jota varsinkin *Keel ja Kirjandus* -lehdessä käytiin kirjakielen kehittämisestä ja etenkin 1976 ilmestyneen oikeakielisyyssanakirjan ratkaisuksista. Oli alkamassa vaihe, jossa viron kirjakielen normeja tarkistettiin, usein väljempään, rinnakkaisuuksia sallivaan suuntaan. Kiinnostavaa oli, että

muutokset normeissa saattoivat eräissä tapauksissa merkitä lisääntyvää eroa suomen kirjakieleen.

Omalta kannaltani oli hyödyllistä perehtyä erityisesti Mati Hintin viron fonologiaa ja morfologiaa käsitteleviin artikkeleihin ja kirjoihin (mm. *Häälikutest sõnadeni* ja koulujen kieliopin opetusta uudistava *Eesti keele õpik IX klassile*). Kun tutustuin häneen lähemmin, kävimme kieli-asioista monia kiinnostavia keskusteluja. Antoisaa oli niin ikään muutinkin kontaktien luominen virolaisiin kielentutkijoihin ja Suomessa toimiviin viron lehtoreihin erilaisissa seminaareissa, symposiumeissa ja konferensseissa. Suomalaisista kielitieteilijöistä muun muassa Heikki Paunonen tarjosi tutkimuksillaan ja keskusteluissamme hyödyllisiä virikkeitä. Aikanaan laadimme myös kontrastiivista hanketta varten suunnitelmia morfologian lohkon edistämisestä.

Olin varhemmin tekemäni viron kielioppimonisteen pohjalta kirjoittamassa 1980-luvun taitteessa laajempaa, yleiseen käyttöön tarkoitettua kielioppia, ja sain tähän hankkeeseen TT-komitealta tutkijamatkan Tallinnaan. Kielen ja kirjallisuuden instituutissa alkukevästä 1982 vietetty aika oli niin tutkimusta, opettajantyötä kuin myös henkilökohtaista elämää rikastuttavaa, ja alkunsa saivat monet pitkäaikaiset ystävyys- ja tuttavuussuhteet virolaisiin kielitieteilijöihin. Olin kymmenisen päivää instituutissa Henno Rajandin johtaman kielioppiosaston (sektorin) vieraana. Tieteellisessä vaihdossa olevat saivat isänniltä ns. saattajan (*saatja*), joka opasti työskentelyn alkuun, huolehti muodollisuuksista ja ilmeisesti aikanaan laati vierailusta raportin. Minun saattajakseni oli valittu Peep Nemvalts, josta kerrottiin, että hän on rohkea, nuori kielitieteilijä, sillä hän oli kirjoittanut *Emakeele Seltsi astaraamatuun* (ESA 24, ilm. 1980) artikkelin kielen uudistaja Johannes Aavikista. Aavik oli arka aihe, koska hän kuului arveluttaviin emigrantteihin. Esimerkiksi hänen pakolaisvirolaisten lehtiin kirjoittamistaan artikkeleista ei voitu tuolloin Virossa kertoa julkaisutietoja artikkelien nimeä ja ilmestymisvuotta lukuun ottamatta, minkä itse jouduin huomaamaan, kun *Keel ja Kirjandus* -lehdessä oli muutamaa vuotta aikaisemmin kirjoitukseni Juhani Ahosta ja siinä viite Aavikiin.

Tutkijamatka oli tekeillä olleen kieliopin kannalta kaikin puolin hyödyllinen. Laatimani *Viron kielioppi* ilmestyi WSOY:n kustantamana 1983. Se oli Suomessa lajissaan vasta toinen, sillä sen edeltäjän, Julius Krohnin “suomalaisille sovitettun” *Wiron Kieliopin*, julkaisemisesta oli kulunut jo toistasataa vuotta: painovuosi oli 1872.

Ensimmäiset yhteisseminaarit

Lähdin aktiivisesti mukaan suomen ja viron kieliopillisen vertailun hankkeeseen ja osallistuin Tvärminnen suunnitteluseminaaria seuranneena vuonna 1983 Saarijärven Summassaareissa pidettyyn ensimmäiseen kontrastiiviseen seminaariin. Sen järjesti Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos virheanalyysiseminaarin nimellä. Seminaarin osanottajia olivat Valma Yli-Vakkurin, Heikki Paunosen ja Seppo Suhosen muodostaman suunnitteluryhmän ohella Suomessa toimivat viron kielen lehtorit Virgi Jalakas, Karl Muru, Hoide Sikk, Ellen Uuspöld ja Haldur Öim, jotka kaikki esitelmöivät kursseiltaan keräämistään vironopiskelijoiden virheistä. Asiantuntijana oli Kari Mäkilä, joka käsitteli esityksessään kielivirheiden koonti- ja luokittelukysymyksiä.

Valma Yli-Vakkuri ja minä toimitimme Summassaaren seminaarista julkaisun, jota voi pitää *Lähivertailuja*-sarjan esikoisena (Tampere 1983), vaikka sillä ei vielä tällaista nimeä ollutkaan. Koska emme saaneet siihen artikkeleita kaikilta osallistuneilta ja julkaisu olisi siten jäänyt sivumäärältään kovin vaatimattomaksi, teimme siitä osin kaksikielisen: Ellen Uuspöllun ja Haldur Öimin artikkelit olivat sekä suomen- että vironkielisinä. Oulun lehtori Mart Mäger ei voinut osallistua seminaariin, mutta hän lähetti julkaisuumme keräämänsä aineiston pohjalta pitkän luettelon rektiotapauksista, jotka tuottavat suomalaiselle vironoppijalle vaikeuksia. Täytteenä oli lisäksi Tallinnassa myöhemmin samana vuonna pitämäni esitelmä *Suomen ja viron fleksion eroista*.

Saatoimme julkaisun alkusanoissa pitää kontrastiivisen hankkeen kannalta erityisen ilahduttavana ja rohkaisevana sitä, että jo

ensimmäisessä seminaarissa olivat Uuspõld ja Õim päässeet tuloksiin, jotka yleiskielitieteellisenkin merkittävyytensä vuoksi antoivat aiheen jatkotutkimuksiin. Uuspõld käsitteli vertaillen suomen ja viroksen kielto-lauseiden sanajärjestystä ja Õim virolais-suomalaisia leksikaalisia suhteita.

Kieliopillisen vertailuhankkeen ensimmäinen suuri yhteistilaisuus oli syyskuussa 1983 Tallinnassa Kielen ja kirjallisuuden instituutissa järjestetty koordinoitseminaari, jossa kahtena päivänä pidettiin lähes 25 esitelmää. Osa niistä keskittyi vain viroon tai suomeen, osassa oli kontrastiivinen näkökulma. Virolaisia esiintyjä olivat muun muassa Mati Ereht, Mati Hint, Krista Kerge, Helle Metslang, Peep Nemvalts, Silvi Vare ja Tiit-Rein Viitso. Luettelo osoittaa, että he kuuluivat pääosin tallinnalaiseen kielitieteilijöihin. Tarttolaisiin oli tuolloisten olojen takia valitettavasti vähemmän yhteyksiä; heitä lähinnä edustivat Suomessa toimivat viroksen lehtorit. Suomalaisista hankkeen aktiiveista seminaariin osallistuivat lisäksi Auli Hakulinen, Eino Koponen, Mauno Koski, Päivi Rintala, Seppo Suhonen, Helena Sulkala ja Valma Yli-Vakkuri. Koska omien tutkimusteni keskiössä oli kielten morfologinen vertailu, kuuntelin kiinnostuneena erityisesti Mati Hintin esitelmää viroksen monikkotyypeistä. Muistan elävästi, kuinka hän tyylilleen ominaiseen ironiseen tapaan totesi, että virossa voitaisiin *de*-monikon asemesta sanoa "*vanul häil ajal*, kui see poleks sisuliselt vale". Neuvostoajakaahan eivät voineet edeltää vanhat hyvät ajat.

Tallinnan seminaarissa luonnosteltiin syntaksin ja morfologian tutkimusryhmien aiheita ja työskentelytapoja. Luettelo alkuvuotien suunnitelmista sekä esitelmät tai niiden tiivistelmät sisältyvät Auli Hakulisen kokoamaan seritsenkymmenvuotiseen monisteeseen. Näin jälkikäteen voi arvioida, että kaavailtu suomalais-virolainen yhteistyö onnistui parhaiten eräiden syntaksin kysymysten selvittämisessä ja ennen kaikkea johto-opin tutkimuksessa, jossa Päivi Rintalan ja Silvi Varen sekä Mauno Kosken ja Reet Kasikin ryhmätyö osoittautui sangen tuloksekkaaksi.

1980-luvun tunnelmia

Nuoremman polven kielitieteilijöiden voi olla vaikea ymmärtää sitä ilmapiiriä ja niitä oloja, joissa suomalais-virolaista yhteistyötä käynnistettiin 1980-luvun alkuvuosina. Suomessa oli Kekkonen kausi vaihtunut Koiviston kaudeksi. Virossa elettiin kommunistipuolueen keskuskomitean ensimmäiseksi sihteeriksi vuonna 1978 nousseen Karl Vainon aikaa. Oli alkanut uusi venäläistämiskausi, ja suhtautuminen virolaisten kieli- ja kansallisiin kysymyksiin oli muuttunut entistä tiukemmaksi. Esimerkiksi väitöskirjojen kielen – myös viroa käsittelevien – piti olla venäjä. Maassa oli annettu salainen määräys venäjän kielen omaksumisen ja opettamisen edistämistä edellyttävistä toimista. Tavoitteena oli muiden neuvostokansalaisten kuin venäläisten kaksikielisyys: kaikkien tuli oman äidinkieltensä ohella osata yhtä hyvin “kansojenvälisen kanssakäymisen kieltä” venäjää. Mutta esimerkiksi Virossa asuvien venäläisten ei tarvinnut osata viroa. Tallinnassa esiintyi nuorisolevottomuuksia, jotka leimattiin vain huliganismiksi. Viron älymystön edustajat ilmaisivat paljon huomiota herättäneessä *Neljänkymmenen kirjeessä* huolestuneisuutensa siitä, mihin vallalla ollut kieli- ja kansallisuuspolitiikka johtaisivat. Huolestuneita viestejä oli myös Helsingin Sanomissa syksyllä 1981 julkaistussa toimittaja Seppo Heikinheimon artikkelissa *Viron kulttuuri puristuksessa*, jossa käsiteltiin muun muassa etelänaapuriimme järjestettyä maahanmuuttoa muilta Neuvostoliiton alueilta sekä kulttuuri- ja kieliongelmia.

Muistan, kuinka suuren vaikutuksen tekivät keväällä 1982 saamani ja ostamani, vasta ilmestyneet Viivi Luikin, Jaan Kaplinskin ja Hando Runnelin runokokoelmat, joiden säkeisiin liittyi kansallisesti tärkeää viestiä. Vaikuttava ja poliittisesti kiinnostava oli myös seuraavan vuoden syksyllä Tallinnan draamateatterissa täysille katsomoille esitetty Jaan Kruusvallin näytelmä *Pilvede värvid*, jossa elettiin toisen maailmansodan ratkaisujen aikaa. Valta oli taas kerran vaihtumassa ja samalla vaihdettiin lähes huomaamatta pohjoisvirolaisen tuvan lattialla sinimustavalkoinen matto punaiseen.

Meille fennisteille merkitsivät yhteydet virolaisiin tutkijoihin ja käynnit Virossa liikkumista kiinnostavassa mutta totutusta kovin poikkeavassa maailmassa. Vastaanotto oli Virossa aina ystävällinen ja vieraanvarainen, ja keskustelut sekä seminaarit olivat antoisia ja ajatuksia herättäviä. Puolin ja toisin saatoimme vaihtaa alan julkaisuja ja käsikirjoituksia, mikä varmaan varsinkin virolaisille oli tärkeää. Itse toin Suomeen ja käänsin aikakauslehti *Virittäjälle* Mati Hintin laajan artikkelin *Viroko neljän kvantiteettiasteen sävelkieli?* (*Virittäjä* 2 ja 3/1983), jolla hän osallistui tuolloin kiihkeästikin käytyyn kestoastekeskusteluun. Koska Hint oli vallanpitäjien silmissä oppositiohenkinen, oli ainoa neljänkymmenen kirjeen allekirjoittanut viron kielen tutkija ja koska halusin saada viisumin tulevillekin Viron-matkoille, sovin varmuuden vuoksi päätoimittaja Terho Itkosen kanssa, ettei lehdessä mainita suomentajan nimeä.

Suomalaiset saattoivat Virossa käydessään nähdä, kuinka sikäläiset kollegat toteuttivat kansallisesti arvokasta tehtäväänsä kovin vaatimattomissa oloissa. Esimerkiksi kirjoituskoneita ja muita työskentelyn apuneuvoja oli niukalti, ja monistaminen vaati jo sangen byrokraattista prosessia. Niinpä esimerkiksi tutkijamatkoilla suomalaisilta kului usein kohtuuttoman paljon aikaa kopioimiseen käsin. Matkustusrajoitusten takia oli yhteistyö Tarton yliopiston kanssa ongelmallista: Tarton liepeillä olleen suuren lentotukikohdan vuoksi ulkomaalaiset eivät saaneet yöpyä kaupungissa, vaan siellä voitiin yleensä pistäytyä vain päiväseltään.

Liikkuminen Suomen ja Viron välilläkään ei ollut ongelmatonta. Suomalaisten oli kyllä helppoa – tullimuodollisuuksia lukuun ottamatta – matkustaa laivalla neljässä tunnissa suoraan Tallinnaan, mutta virolaisten matka Suomeen kävi tavallisesti Moskovan kautta. Siten parin kolmen päivän Helsingin-seminaariin oli varattava lisäksi usean vuorokauden matkustusaika.

Mekrijärven seminaari ja ensimmäinen *Lähivertailuja*

Summassaaren jälkeen seuraava virheanalyysiseminaari pidettiin touku-kuussa 1985 Ilomantsissa Joensuun yliopiston Mekrijärven tutkimusase-
malla (lakkautettu 2016!). Paikka on kulttuurihistoriallisesti kiinnostava,
sillä aivan läheisyydessä on Museoviraston omistama mutta aseman
hoitama Sissola. Se on ainoa Suomessa alkuperäisellä paikalla oleva
runonlaulajapirtti, Simana Sissosen kotitalo. Häneltä D. E. D. Europaeus
merkitsi keruumatkallaan 1845 muistiin runsaasti runoja, joilla oli suuri
merkitys *Kalevalan* uuden laitoksen synnylle.

Huolehdin seminaarin kutsuista ja järjestelyistä. Viron kielen leh-
torit Ants Järv, Peep Nemvalts, Hoide Sikk ja Jüri Valge pitivät kukin
esitelmän keräämiensä virrehavaintojen pohjalta. Suomalaisista osanot-
tajista Valma Yli-Vakkuri käsitteli suomen partitiivin ongelmia ja Eino
Koponen suomen ja viron objektin kysymyksiä. Päivi Rintala tarkasteli
eräitä suomen ja viron deverbaleja substantiivityyppejä.

Seminaarin annista koottiin julkaisu, johon sain miltei kaikilta osal-
listuneilta artikkelin. Naputtelin itse kirjoituskoneella tämän ensimmäi-
sen *Lähivertailuja*-nimisen vihkon, johon sivuja tuli 82. Joensuussa sen
painattamiseen ei ollut mahdollisuuksia, mutta onneksi sain ulkopuo-
lista apua, sillä Päivi Rintalan ja Valma Yli-Vakkurin ansiosta se voitiin
julkaista Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen
sarjassa. Päivi Rintala esitti julkaisulle *Lähivertailuja*-nimeä, mikä oli
erinomainen ehdotus ja on osoittautunut pitkäikäiseksi.

Taivutusmorfologian vertailua

Tarkastelin Mekrijärvellä omassa esityksessäni eräitä viron verbien tai-
vutustyypppejä. Sain oikeastaan sytyin aiheeseen Kalevi Wiikin Turusta
lähettämästä kirjeestä, jossa hän kyseli, miksi virossa on lyhyen ensita-
vun omaavissa klusiiliverbeissä osin astevaihtelu (*siduda* : *seon*, *lugeda* :
loen), mutta osin se puuttuu (*rebida* : *rebin*, *sõdida* : *sõdin*, *jagada* : *jagan*).
Suomessahan sanojen vastineissa on aina vaihtelu. Ryhdyin perehty-

mään lähemmin tähän taivutuksen kahtalaisuuteen, mikä edelleen johti havaintoon, että astevaihteluttomiin verbeihin on liittynyt myös sellaisia suomen supistumaverbien vastineita, joiden ensi tavu on lyhyt (*lubada* : *luban*, *magada* : *magan*). Tällaisista verbitaivutuksen kysymyksistä laadin sitten ensimmäiseen *Lähivertailuja*-vihkoon artikkelini.

Viron ja suomen taivutusjärjestelmien yksityiskohtaisemmasta vertailusta tulikin seuraavien vuosien tutkimusaiheitani (mm. *Lähivertailuja* 2:n ja 5:n artikkelit). Lyhytensitavuisten supistumaverbien parissa tehdyt havainnot rakenteen ja taivutuksen suhteista johtivat tarkastelemaan lähemmin myös nimitaivutuksen puolelta muun muassa suomen e^x -loppuisten sanojen virolaisia vastineita, jotka edustuvat varsin monella tavalla (*murre* : *murde*, *side* : *side* 'yhteys, viestitys', *säde* : *sädeme*, *töke* : *tökke* 'este', vrt. sm. *toe* : *tokeen*, *kude* : *koe*, vrt. sm. *kude* : *kuteen*). Kiinnostavia olivat niin ikään useat muut analogisesti suomen astevaihtelusanoina poikkeavat viron tapaukset (esim. *rukis* : *rukki*, *okas* : *okka* 'oas, piikki', *ike* : *ikke*, vrt. sm. *ies* : *ikeen*, *ige* : *igeme* 'ien').

Suomen ja viron taivutusjärjestelmien vertailussa on ollut varsin kiinnostavaa paneutua kielten typologisiin eroihin, jollaisia ovat esimerkiksi agglutinaation väistyminen virossa, mikä on johtanut esimerkiksi vartalossa esiintyvien äännevaihtelujen morfologistumiseen, monikkotyyppien suhteet (suomessa kaksi, virossa kolme tyyppiä; tästä artikkeli *Lähivertailuja* 4:ssä) ja persoonakategorian heikentyminen virossa: omistusliitteet ja osin persoonapäätteet ovat kadonneet. Virossa kielen erilliskehitys on johtanut toisinaan rajoituksiin, jollaisia suomessa ei esiinny. Hyvä esimerkki on käänteisen (vahvenevan) astevaihtelun mahdottomuus virossa, jos sanan ensimmäinen tavu on lyhyt eli on ensimmäinen kvantiteettiaste. Rajoitusten seurauksena on tapahtunut paradigmojen restrukturoitumista: yhtä suomen taivutustyyppiä saattaa vastata virossa kaksi tai useampia tyyppiä.

Kontrastiivisessa tutkimuksessa ovat lähtökohdat sukukielten, erityisesti läheisten, vertailussa osittain toisenlaiset kuin vertailtaessa esimerkiksi suomea tai viroa ja jotain indoeurooppalaista kieltä. Siksi 1980-luvulla käynnistynyt suomen ja viron kieliopillisen vertailun

hanke on rikastuttanut niin Suomenlahden pohjois- kuin eteläpuolella itämerensuomalaisten kielten tutkimusta ja on johtanut myös yleiskielitieteellisesti kiinnostaviin tuloksiin. Omissa kielivertailuissani tulivat hyvin esille läheisten sukukielten kontrastiivisen tutkimuksen mahdollisuudet myös morfologian alueella, mikä vaikkapa suomen ja englannin tai viron ja venäjän suhteiden tarkastelussa ei ole yhtä keskeisessä asemassa. Suomen ja viron taivutusjärjestelmien synkronisen vertailun osoittamat erot ja kielikohtainen erikoiskehitys voidaan usein selittää diakronian keinoin, kuten esimerkiksi Heikki Paunonen on tähdentänyt. Samalla on mahdollista saada kielistä sellaistaakin tietoa, mikä ei olisi havaittavissa vain yhteen kieleen keskittymällä.

Lähivertailujen sarja karttuu

Mekrijärven *Lähivertailujen* jälkeen kaksi seuraavaakin vihkoa, jotka koottiin pääosin Turussa 1986 ja Oulun yliopiston Hailuodon tutkimus- asemalla 1987 pidettyjen virheanalyysiseminaarien esitelmistä, ilmestyivät Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen sarjassa. Siitä lähtien julkaisemisesta huolehti aina järjestävän yliopiston suomen kielen laitos, 1980-luvulla vielä Jyväskylä (seminaari Konnevedellä 1988). Helsingissä 1989 järjestetyssä tilaisuudessa nimi virheanalyysiseminaari vaihtui kontrastiiviseksi seminaariksi, jota käytettiin siitä lähtien julkaisujenkin alaotsikossa.

Olen yksityiskohtaisemmin kirjoittanut suomalais-virolaisesta yhteistyöstä ja -julkaisuista jo *Lähivertailuissa* 14 (Oulu 2004) ja 25 (Tallinna 2015). Tässä todettakoon vain, että Viron palautettua itsenäisyytensä elokuussa 1991 yhteistyön edellytykset tietysti paranivat olennaisesti, joskin aluksi oli jonkin verran seminaarijärjestelyjen ja julkaisujen rahoittamisessa ongelmia. Myös viron kielen ja virolaisen kulttuurin opetukseen tuli uudennlaisia vaatimuksia. Ensimmäinen “uuden ajan” kontrastiivinen seminaari järjestettiin Tampereen yliopiston kulttuurintutkimusasemalla Virroilla jo syyskuun 1991 lopulla. Seminaarin esitelmistä koottiin *Lähivertailuja* 5.

Vuosituhanen vaihduttua *Lähivertailujen* julkaiseminen laajeni Viroon, kun Tarton yliopisto järjesti kontrastiivisen seminaarin Käärikulla 2001 ja Tallinnan yliopisto Männikulla 2004 ja niiden esityksistä koottiin artikkelikirjat. Muutokset rahoitusmahdollisuuksissa ja viron kielen opetuksen yllättävä karsiminen Suomen yliopistoissa olivat paljolti vaikuttamassa siihen, että vuodesta 2010 *Lähivertailujen* julkaisija on ollut Viron Soveltavan Kielitieteen Yhdistys (Eesti Rakenduslingvistika Ühing). Ensimmäinen *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* oli numero 19. Kielitieteilijöiden yhteistyö yli Suomenlahden tulee epäilemättä jatku-
maan, vaikka sen muodot ja edellytykset muuttuisivatkin.

Hannu Remes